

CÜNEYD-İ BAĞDÂDÎ HZ. (5)*

Eüzü bi'llâhi mine's-şeytâni'r-racîm...

Bismi'llâhir-rahmâni'r-rahîm...

El-hamdü li'llahi rabbi'l-âlemîn... Hamden kesîran tayyiben mübâreken fîh... Alâ külli hâlin ve fî külli hîn... Kemâ yenbagî li-celâli vechihî ve li-azîmi sultânih... Ve's-salâtü ve's-selâmü alâ seyyidi'l-evvelîne ve'l-ahirîn, muhammedin ve âlihî ve sahibihî ecmaîn... Ve men tebiahû bi-ihsânin ilâ yevmi'd-dîn... Emmâ ba'd...

Aziz ve muhterem kardeşlerim, muhterem cemaat-i müslimîn! Ebû Abdurrahmân es-Sülemî isimli büyük alimin, Tabakâtü's-

Sûfiyye isimli eserinden, evliyâullahın hallerini, hayatlarını ve mübarek sözlerini okumağa devam edeceğiz.

Seyyidü't-tâife Cüneyd-i Bağdâdî'nin hayatı hakkında bilgileri okuduk geçen haftalar... Hadis rivâyet ettiği de olmuş. Bir hadis-i şerîf rivayetini de okuduk, mübarek sözlerine geçtik. Geçen hafta sayfada kalmıştık. Mübarek sözlerini okumağa devam ediyoruz.

Bunların okunmasına, izahına geçmeden önce Peygamber SAS Efendimiz'in ruh-u pâkine bizden bir hediye-i Kur'âniye olsun acizâne, muhibbâne; sonra Peygamber Efendimiz'in

* Bu konuşma; Merhum Dr. Metin Erkaya tarafından, titizlikle çalışılarak metne dönüştürülmüştür. Mekanı Cennet olsun.

âline, ashâbına, etbâına, evliyâullah, mürşidîn-i kâmilîn ve evliyâ-i mukarrabînin ruhlarına, sâdât u meşâyih turuk-u aliyyemizin ervâhına hediye olsun diye;

Bu diyarları Allah rızası için cihad edip fethetmiş olan fatihlerin, şehidlerin, gazilerin, mücahidlerin ruhlarına hediye olsun diye; bu diyarlarda medfun bulunan enbiyaullah, evliyaullah sahabe-i kirâm, şehidler, gaziler, mücahidlerin ruhlarına hediye olsun diye;

Uzaktan yakından buraya zahmet edip, gelip dolduran, şereflendiren siz kardeşlerimizin ahirete göçmüş olan bütün müslüman âbâ ü ümmehât, ecdâd u ceddâd, akraba u taallukât, ihvân u evlâd u zürriyyâtlarının ruhlarına hediye olsun diye;

Allah-u Teâlâ Hazretleri bizi sevdiği kullarından eylesin, ömrümüzü rızasına uygun geçirmemizi nasib eylesin, imtihanı başarmamızı nasib eylesin, Rabbimizin huzuruna sevdiği, râzı olduğu kullar olarak varmamızı nasib eylesin diye, bir Fâtiha, üç İhlâs-ı Şerif okuyalım, öyle başlayalım:

.....

a. Allah'ı Zikredenlerin Şerefi

Müellif merhum diyor ki, yâni bu Tabakâtu's-Sûfiyye'yi yazan Sülemî Hazretleri diyor ki:

سَمِعْتُ أَبَا بَكْرٍ مُحَمَّدَ بْنَ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ شَازَانَ
يَقُولُ سَمِعْتُ جَعْفَرَ الْخُلْدِيَّ يَقُولُ سَمِعْتُ
الْجُنَيْدَ يَقُولُ يَا ذَا كَرِ الذَّاكِرِينَ بِمَا بِهِ ذَكَرُوهُ
وَيَا بَادِيَّ الْعَارِفِينَ بِمَا بِهِ عَرَفُوهُ وَ يَا مُوَفِّقَ
الْعَابِدِينَ لِصَالِحِ مَا عَمَلُوهُ مِنْ ذَا الَّذِي يَشْفَعُ
عِنْدَكَ إِلَّا بِإِذْنِكَ وَمَنْ ذَا الَّذِي يَذْكُرُكَ إِلَّا
بِفَضْلِكَ

TS. 157/5 (Semi'tü ebâ bekrin muhammede'bne abdi'llâhi'bni şâzâne, yekül: Semi'tü ca'fereni'l-huldiyye, yekül: Semi'tü'l-cüneyde, yekül) Cüneyd'den Cafer el-Huldî duymuş, ondan Ebû Bekir Muhammed ibn-i Abdillâh ibn-i Şâzan duymuş, müellife anlatmış. Müellif de bu Ebû Bekir Muhammed ibn-i Abdillâh ibn-i Şâzan'dan duymuş ki, Cüneyd-i Bağdâdî şöyle buyurmuş. Mübarek sözlerinden bir söz:

(Yâ zâkire'z-zâkirîne bimâ bihî zekerûh, ve yâ bâdie'l-ârifîne bimâ bihi arafûh, ve yâ muvaffika'l-âbidîne li-sâlihî mâ amelûh, men ze'llezî yeşfau indeke illâ bi-iznik, ve men ze'llezî yezkürke illâ bi-fadlik.)

(Yâ zâkire'z-zâkirîn) “Ey zikredenleri zikreden!”

Biliyorsunuz, Kur'an-ı Kerim'de Allah-u Teâlâ Hazretleri bildiriyor bize:

فَاذْكُرُونِي أَذْكُرْكُمْ وَاشْكُرُوا لِي وَلَا تَكْفُرُونِ

(البقرة: ١٥٢)

(Fe'zürûnî ezürküm) “Siz beni zikredin de ben de sizi zikredeyim! o zaman... (Ve'sürû lî ve lâ tekfurûn) Bana şükredin, sakın benim nimetlerime küfrân-ı nimette bulunmayın!” (Bakara, 2/152)

İşte zikrin en şerefli tarafı bu! Yâni, kul Allah'ı zikrederken, zikredince, Allah da kulunu zikrediyor. Daha hayırlı bir şekilde... Tabii, Allah'ın kulu zikri, ona çok hayırlar getirir, çok menfaatler sağlar.

Kul Allah'ı kendisi zikrederse, içinden zikrederse; Allah da o kulunu kendisi zikreder. Kul Allah'ı cemaatte zikrederse, topluluk içinde, topluluğa karşı zikrederse; Allah da o kulunu daha hayırlı bir topluluğun içinde zikreder. Kimdir o daha hayırlı topluluk mensupları? Allah'ın yakın melekleri, melek-i mukarrebler, kerîbiyyûn, Hamele-i Arş gibi büyük melekler... Daha hayırlı topluluk olan o meleklerle zikreder.

Nasıl zikreder? Der ki:

“—Bakın, benim kulum beni nasıl zikrediyor, görüyor musunuz?..

Hani siz ne demiştiniz ben Ademoğlunun yaratacağım, yeryüzünde beşer yaratacağım dediğim zaman, bildirdiğim zaman siz ne demiştiniz?..

أَتَجْعَلُ فِيهَا مَنْ يُفْسِدُ فِيهَا وَيَسْفِكُ الدِّمَاءَ

(البقرة: ۳۰)

(E tec'alü fîhâ men yüfsidu fîhâ ve yesfikü'd-dimâ') 'Yâ Rabbi! Sen orayı berbat edecek olan ve kanlar dökecek olan mahlûku mu yaratıyorsun, şu insan cinsini mi yaratıyorsun?' (Bakara: 30) demiştiniz ya, bakın, görün: Onların içinden ne ârifler geldi, ne sâlihler geldi, ne mübarek mertebede olanlar var!.. Bakın, nasıl beni zikrediyorlar!" diye, Allah da meleklerine o kulu zikreder.

Zikrin en büyük şerefi budur. Zikreden, Allah tarafından zikredilmek şerefine mazhar oluyor. Ey zikredenleri zikreden, bu demek. Yâni, (Yâ zâkire'z-zâkirîn) "Ey zikredenleri zikreden Allah!" diyor.

(Bimâ bihî zekerûhu) "Onlar Allah'ı nasıl zikrediyorlarsa, ona münasib bir şekilde zikreder." Yâni, kulun zikrine göredir Allah'ın kulunu zikri. Samimiyse, ihlâslıysa, ona göredir; gevşekse, zayıfsa, ona göredir. Tek başınaysa, ona göredir; kalabalıktaysa, ona göredir... Yâni,

الْجَزَاءُ مِنْ جِنْسِ الْعَمَلِ

(El-cezâu min cinsi'l-amel) “Allah kullarına mükâfâtı, yaptıkları işin durumuna göre verir.” Hepsine aynı vermez. Aynı camide, aynı imamın arkasında namaz kılan insanların sevapları farklı olabilir. Birisi bir sevap alırken, ötekisi bin sevap alabilir. Peygamber Efendimiz bildiriyor.

Bu fark nereden meydana geliyor?.. O, Allah’a yöneldi, Allah ona mükâfatını çok veriyor. Ötekisi aklını dağıttı, gönlünü başka şeylere taktı; sevabı az oluyor.

Mısır’da Kahire’yi ziyarete gittiğim zaman, “Çok iyi bir hoca var falanca camide, gidelim! Alim hoca.” dediler. Gittik, tanıştık duasını almak için... Namazı kıldıracak, döndü:

“—Ey cemaat-i müslimîn, saflarınızı düzgün tutun!” dedi.

Tamam, hep hocalar bunu söylerler. Çünkü safların düzgün olması, düz olması, müstakîm olması, gevşek olmaması, intizamlı olması namazın tamamındandır, namazın ikâmesindedir, namazın dosdoğru kılınması şartlarındandır. Saf eğri büğrü oldu mu, namazın sevabına tesir eder, düşürür. Saf gevşek oldu mu, gevşek insanların arasından şeytanlar girer, dolaşır. E şeytanın girdiği, dolaştığı yerde de insanın aklı dolaşır, aklı karışır, aklına başka şeyler gelir camide... “Allâhu ekber!” diyor, aklına başka şeyler gelir. Neden?.. Şeytanlar dolaşıyor.

Birisi ihlâs ile ibadet ediyor, sevabı çok olur. Ötekisi, şuuru yok, bilgisi az, irfânı eksik; az

alır sevabı... Herkesin kabiliyetine göredir; işi tutuşundaki ihlâsına göre ve derinliğine, duygularının güzelliğine göredir mükâfât... Bütün ameller öyledir.

Onun için siz de, biz de yapacağımız işleri, ibadetleri, hayrı hasenâtı kaliteli yapmağa çok dikkat etmeliyiz. Vasıflı, seviyeli, güzel yapmağa çok dikkat etmeliyiz. Savruk, devrik, kırık, dökük, çökük, göçük olmamalı!.. Özene özene abdest almalı, özene özene camiye gelmeli, dualarla...

O imam ne dedi?.. Tabii herkes böyle söyler dedim, söz biraz dağılıyor. O Mısır'daki, Kahire'deki imam döndü, dedi ki:

“—Saflarınızı muntazam tutun, safları sık yapın, muntazam yapın!” dedi, tamam. “Gönlünüzü de Allah’a döndürün!” dedi. “Yönünüzü Kâbe’ye dönüyorsunuz, gönlünüzü de Allah’a döndürün!” dedi.

Tüyerim diken diken oluverdi benim o zaman. Çok duygulandım o sözünden, yâni çok tesir etti bana. Yönünüzü Kâbe’ye dönüyorsunuz, gönlünüzü de Allah’a döndürün!.. Yâni Allah’ı düşünün, Allah’ın huzurunda olduğunuzu düşünün!.. O sizi görüyor şimdi.

Siz ona “Allàhu ekber” diyorsunuz. Allàhu ekber, Cenâb-ı Mevlâ’yı tekbir ile selâmlamadır. Selâm arzederek giriyorsunuz huzuruna, “Allàhu ekber” diyorsunuz, huzurundasınız. O şuurla girmek lâzım namaza...

Gönlünü Mevlâ’ya döndürmek lâzım. Yâni, öyle söyleyince şöyle bir ürperdim ben.

“Ey zikredenleri zikreden...” Nasıl zikreden? (Bimâ bihî zekerûhu) “Onlar Allah’ı nasıl zikrediyorlarsa, ona uygun olarak, öyle zikreden.”

Burada, Arapça bilen kardeşlerime bilgi de veriyorum, bildiğim kadar anlatmağa çalışıyorum: Bu bimâ’daki bi, bâ-ı mukabele derler. Mukabele be’si. Mukabele mânâsı veren be demektir. İyi anlayacağınız bir misalle anlatayım. Allah-u Teâlâ Hazretleri Tevbe Sûresi’nde, ne buyuruyor:

إِنَّ اللَّهَ اشْتَرَىٰ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ أَنفُسَهُمْ وَأَمْوَالَهُمْ
بِأَنَّ لَهُمُ الْجَنَّةَ

(التوبة: ١١١)

(Inna’llahe’şterâ mine’l-mü’minîne enfüsehüm ve emvâlehüm) “Allah mü’minlerden canlarını ve mallarını satın aldı, (bi-enne lehümü’l-cenneh) mukabilinde cenneti vermeye üzere...” (Tevbe, 9/111)

“—Bakın size cennetimi vereceğim, siz bana canınızı, malınızı verin bakalım!” Bâ-ı mukabele... Yâni, “Ben şunun mukabilinde size şunu vereceğim!”

Burada da öyle... Allah nasıl zikrediyormuş zikredenleri, dervişleri, zikir erbâbını, tesbihlileri? (Bimâ bihî zekerûhu) “Onlar Allah’ı nasıl zikrediyorlarsa, ona uygun tarzda zikrediyormuş. Gafletle zikrediyorlarsa, sevapları az... İrfanla, aşk ile, şevk ile zikrediyorlarsa, göz yaşıyla zikrediyorlarsa;

*Gözü yaşı hakkı için aşıkların,
Bağrı başı hakkı için sadıkların.*

dediği gibi severek, gözyaşları içinde, titreye titreye, ürpere ürpere, tüyleri diken diken ola ola, ayetlerden duygulana duygulana, hassas bir şekilde zikrediyorsa, ona göre... Nasıl zikrediyorsa, ona uygun bir tarzda... Ey zikredenleri, zikirlerinin şekline göre zikreden, seviyesine göre, derecesine göre, vasfına göre zikreden Allah!

(Ve yâ bâdie'l-ârifîne bimâ bihi arafûhu) “Ey ârifleri bildikleri bilgiye göre öne geçiren, yükselten, ilerleten!”

Ârifin mertebesi neye göredir? İrfanının miktarına göredir. Ne kadar ârif, ne kadar biliyor, ne derece biliyor? İlkokul çocuğu da bir bilgi bilir, ilkokul mezunu da bir şey bilir, ortaokul mezunu da bir şey bilir, lisedeki de bir şey bilir, üniversitedeki de bir şey bilir, profesör de bir şey bilir, çok büyük alim de başka bir şey bilir... Hepsi biliyor ama, bilgileri farklı. İrfan da öyle... Ariflerin irfanının seviyesi, Allah'ı bilmesinin idrakinin, irfânının seviyesine göre arifleri öne geçiren Mevlâ...

(Ve yâ muvaffika'l-âbidîne li-sâlihî mâ amilûhu) “Ey âbidleri, işledikleri sâlih amelleri işlemeğe muvaffak kılan Mevlâ!” Demek ki abidlerin de ibadet etmesine kuvveti, kudreti veren gene Allah...

O kuvveti, kudreti, imkânı lutfetmese, o da onu yapamaz.

(Men ze'llezî yeşfau indeke illâ bi-iznik)
“Kimmiş senin yanında, huzurunda senin iznin olmadan şefaata edebilecek; mümkün mü, kimse yapamaz. Allah'ın izni olmadan, kimse kimseye şefaata edemez. Allah izin verecek, Allah lütfedecek, Allah teklif edecek:

“—Haydi kulum istediklerine şefaata et!”
diyecek, o zaman şefaata eder.

İşte Allah'ın izni olmadan kim şefaata edebilir?

Şefaata haktır. Kur'an-ı Kerim'de vardır, hadis-i şerifte vardır, maalesef inkârcıları da vardır piyasada... İnkârcıları da var, şefaata yoktur diyen de var. Dindarım diyen insanların içinde de, bu ayetlere, bu hadislerle rağmen, şefaati inkâr edenler de vardır. Ama işin hakikati, Allah bazı kullarına şefaata şerefini ihsân etmiştir, edecektir.

Kime?.. Başta Peygamber SAS Efendimiz'e. Peygamber Efendimiz'in şefaati olacak:

شَفَاعَتِي لِأَهْلِ الْكَبَائِرِ مِنْ أُمَّتِي

حم. د. ت. ن. ع. حب. طب. ك. هب. ض. عن أنس؛ ط. ه. ت. طب. ك. حل. ض. هب. وابن خزيمة
(عن جابر؛ خط. عن ابن عمر؛ قط. خط. عن كعب بن عجرة؛ طب. عن ابن عباس

RE. 306/3 (Şefâatî li-ehli'l-kebâiri min ümmetî)
[Şefaatiim ümmetimden büyük günah işleyenler içindir.]

Ümmetin günahkârlarına şefaata edecek. Kim günahsız kul zaten? Hepimiz günahkârız. Hepimiz az çok, büyük, küçük, hatalı, kusurlu, günahlı kullarız. Günahkâr kullara şefaata edecek:

“—Yâ Rabbi, bu kulunu bağışlayıver!” diyecek, şefaata edecek.

Hem de müteaddit mevkîlerde, müteaddit defalar şefaata edecek Rasûlüllah SAS Efendimiz. Bu tamam... Öbür peygamberler şefaata edecek, şehidler şefaata edecek, alimler şefaata edecek.

Demek ki şefaata müsadese, şerefi ihsân edilmiş insanlar vardır, olacak. Ama bunların hepsi, Allah'ın izniyle şefaata edecekler. Yâni, “Senin iznin olmadan kimmiş şefaata edebilecek?..” diyor. Yâni, kimmiş diye sormak, kimse edemez demek. Bu çeşit soruya istifhâm-ı inkârî derler. Veyahut istifhâm-ı istinkârî derler. Yâni soruyor ama olmayacak mânâsına, olmayacağını belirtmek için soruyor. Sen bunu yapacağını mı sanıyorsun?.. Yâni yapamazsın demek. “Kimmiş Allah'ın izni olmadan şefaata verecek?..” yâni kimse veremez demek. Bu çeşit sorulara istifhâm-ı inkârî derler. İnkâr mânâsı ifade eden sorular.

Tabii böyle soru şeklinde olunca inkâr daha tesirli olur, karşı tarafı sarsar, sallar. Ne sanıyorsun sen, sen bunu yapacağını mı sanıyorsun?.. Düşündürür karşı tarafı, tesirlidir, belîğ bir ifadedir.

(Ve men ze'llezî yezkürüke illâ bi-fadlike)
“Kimmiş senin fazl-ı keremin olmadan seni zikreden?.. Yâni, senin fazlın olmasa kimse seni zikredemez. Zakirim diyenler de zikredemez, dervişler de zikredemez. Sen lütfediyorsun da ondan zikrediyor o. Müsaade ediyorsun, fazl-u kereminle imkân bahşediyorsun da, ondan zikrediyor demek.

Onun için, aziz ve muhterem kardeşlerim!
Bunu kafanıza, gönlünüze, defterinize yazın ki:
Br insan Allah'ı zikretmiyorsa, Allah müsaade
etmiyor da, o şereften ondan mahrum... Bunu
bilin. Bir insan camiye gelmiyorsa, Allah evine
kabul etmiyor da ondan gelmiyor; bunu bilin!
Bir insan imana, İslâm'a gelmemişse;

Allah onu sevmiyor, ondan vermiyor iman
şerefini, bunu bilin.

Yoksa, dilese:

وَلَوْ شَاءَ رَبُّكَ لَأَمَنَّ مَنْ فِي الْأَرْضِ كُلَّهُمْ جَمِيعًا

(يونس: ٩٩)

(Ve lev şâe rabbüke leâmene men fi'l-ardi
küllühüm cemîâ) Ne kadar mühim bir ayet-i
kerime:

(Ve lev şâe rabbüke) “Rabbin isteseydi,
(leâmene) muhakkak iman ederdi, (men
fi'l-ardi) yeryüzünde ne kadar insan varsa,
insanlar, cinler, yâni imana muhatap olan bütün
yaratıklar, hepsi, (leâmene) mutlaka iman
ederlerdi, (küllühüm) hepsi birden, (cemîâ)
toptan.

Yâni hiç istisnası olmadan hepsi iman
ederlerdi.” (Yûnus, 10/99)

Hepsine o şerefi vermiyor. Neden?.. Edepsiz,
günahkâr da ondan... Sen sevildiğini bil! Sen
mü'min olduğun için, sevildiğini bil!.. Sen
zikredebiliyorsan, Allah'ın sana zikir müsaadesi
verdiğinden zikredebildiğini bil! Allah'a daha
sevgiyle ibadet et, ona da teşekkür et:

“—Seni zikretmeğe beni muvaffak kıldın yâ Rabbi, çok şükür yâ Rabbi!” diye, ona da şükret!

Çünkü başkaları zikredemiyor. Canı sıkılıyor, patlayacak gibi oluyor. Camiye giremiyor.

Mevlânâ Celâleddin-i Rûmî KS, Mesnevî’sinde bir hikâye anlatmış. İnşâallah niyetimiz var, bir yerde, Allah nasib ederse, muvaffak etsin, âmin deyin!

“—Âmîiin....”

İNŞÂALLAH Mesnevî derslerine de başlarız bir yerde. Çünkü vazife oluyor bize.

Bir hikâye anlatıyor: Bir zengin varmış, bir de onun parayla satın aldığı esir kölesi varmış. Zengin, maalesef ibadetten, taatten uzak... Köle de şâyân-ı hayret ki çok dindar, çok ârif, aşık-ı sadık bir insan...

Allah Allah! Neden böyle oluyor? Çünkü:

إِنَّ الْإِنْسَانَ لَيْطَغَىٰ أَنْ رَأَاهُ اسْتَغْنَىٰ

(العلق: ۱-۵)

(Inne’l-insâne leyetğâ. En raâhü’stağnâ) [Gerçek şu ki, insan azar. Kendini zengin gördüğü için...] (Alak, 96/5-6)

İnsanoğlu kendisini müstağnî gördü mü, zengin gördü mü, parası pulu oldu mu, Allah’ı çok anmaz, unutuverir. Fakir oldu mu, muhtaç oldu mu, Allah’ı hatırlar, dua eder.

İmtihana girecek bir talebe, o zaman nasıl dua eder, tesbihler çeker, “Hocam, bizi duadan unutmayın!” vs. der. İhtiyaç bitti mi, kesilir.

Denizde dalgaya tutuldu mu gemi, dalgaya bir giriyor, bir çıkıyor, bir öyle sallanıyor, bir böyle sallanıyor, ha battı, ha batacak... Ha battı, ha batacak... O zaman herkes bıdır bıdır, bıdır bıdır, bıdır bıdır... O zaman herkes böyle dua eder, bakarsın herkes zikrediyor.

Ben gördüm. Bizim burada Kadıköy vapuru, lodos olduğu zaman, siz de binin köprüden Kadıköy vapuruna... Ama azılı bir lodos olacak, böyle geminin bir burnu girecek, bir arkası girecek; bir görün bak... Bütün Kadıköy ahalisi, hepsi dindardır o zaman, herkes dindardır. Herkes bıdır bıdır, bıdır bıdır okur, herkesin dudakları kıpırdar. Açıklar, kapalılar, saçıklar, boyalılar hepsi dua eder. Neden?.. Can korkusu, can pazarı. Gemi batarsa boğulacak diye dua ediyor Allah'a.

فَلَمَّا نَجَّكُمْ إِلَى الْبَرِّ أَعْرَضْتُمْ

(الاسراء: ٦٧)

(Felemmâ neccâküm ile'l-berri a'radtüm) [O sizi kurtarıp karaya çıkardığında, yine eski halinize dönersiniz.] (İsrâ, 17/67)

Sizi fırsatçılar sizi, karaya çıkınca yüz çevirirsiniz ha!.. Karaya çıktı mı unuttur. Denizdeyken, gemi sallanırken:

“—Yâ Rabbi, senin rızan için kurban keseceğim! Sen beni buradan kurtar da, yaşayayım da, selâmetle karaya çıkayım da, adağım olsun da...” bilmem ne der. Dışarı çıkınca unuttur.

Müstağnî oldu mu, zengin oldu mu Allah'ı unuttur. İhtiyacı oldu mu, Allah'a tazarrû ve niyâzı çok olur. Bunlar doğru değil.

Hangisi doğru?.. Her ne halde olursa olsun, Rabbine kulluk vazifesini güzelce yapmak doğru. Zengin de olsa, fakir de olsa; Allah mal da verse, vermese de; sıhhat verse de, vermese de; sevinç verse de, vermese de; iyi günde de, kötü günde de; hastalıklı halinde de, sıhhatli halinde de; her zaman, darlıkta da genişlikte de Allah'a güzel kulluk etmek lâzım!.. Aşık-ı sâdıkın şânı budur.

Ötekisi sadâkatsizlik alâmetidir, alçak tabiatlılık alâmetidir, seviyesizlik alâmetidir. Er kişi, mert kişi, sâdık kişi, aşık kişi her zaman Mevlâ'sına güzel ibadet eder.

Evet, zikri de yaptırtan, yapmağa muvaffak eden Allah'tır. İbadeti de yapmaya muvaffak eden Allah'tır. Mesnevî'de o zengini, o köleyi anlatırken: Yolda gidiyorlarken, ezan okunmuş. Köle, efendisine bakmış:

“—Efendim, müsaade edersen camiye gideyim!” demiş.

Köle bu, esir. Ötekisi de patron, efendi. Ama şimdiki patronlardan daha cadaloz o zaman, dediği dedik. Kölenin hürriyeti yok. Şimdi patrona kızarsa işçi, çıkar işten. İş bırakır;

“—Allah Allah! Başka iş mi yok, giderim bir başka dükkânda çalışırım, başka bir fabrikada çalışırım.” diyebilir.

O zaman durum biraz daha farklı, esir.

“—Pekiyi git bakalım!” demiş.

Mübarek esir içeriye girmiş, namazı kılmış, duaları yapmış, tesbihleri çekiyor... vs. Ötekisi de dışarıda, bir o tarafa gidiyor, bir o tarafa gidiyor. Eli arkasında, göbeği önünde. Tabii hep göbük önde değil de, biraz şişkin olarak. Bir öyle gidiyor, bir öyle gidiyor... Sıkılmış yaa... Bu adam da içeriye girdi, bir türlü çıkmıyor. Kapıya gelmiş:

“—Hey! Yâ falanca, niye çıkmıyorsun dışarıya hâlâ?.. Yâni bir izin istedin, sana izin verdik, içeriye girdin, niye dışarıya çıkmıyorsun?..”

O da içeriden cevap vermiş:

“—Seni içeriye sokmayan, beni de dışarıya bırakmıyor.” demiş.

Doğrudur. Onu içeriye sokmuyor, nasibi yok. Bu da nasibli, bu da sevap kazansın diye, bunun da canı dışarıya çıkmak istemiyor.

Neden?.. Mü'min camide sudaki balık gibidir, keyifli olur. Suyun içinde balık, keyifli keyifli dolaşır. Akvaryumda görüyorsunuz, denizde görüyorsunuz suda keyiflidir, sudan çıkınca çırpınır. Camide mü'min sudaki balık gibidir, rahat. İşte onun yaşayacağı yer. Ne güzel, el-hamdü lillâh, ibadet yeri... Mü'min camide memnundur, sudaki balık gibidir.

Münafık, camide kafesteki kuş gibidir. Kafesteki kuş oraya uçmak ister, buraya uçmak ister, kapısı açıksa pırrr dışarıya kaçar. Münafık da içeride durmak istemez, hemen kaçmak ister. Bunlar böyle.

Evet, “Seni içeriye sokmayan, beni de dışarıya bırakmıyor.” demiş. Yâni Mevlâ’sı, tabii onun gönlüne neler ihsân ediyor, o ibadet edenler ederken ne zevkler duyuyor, kendine ne tecellîler oluyorsa oluyor; o zevkten dışarıya çıkamıyor. Biraz daha durayım, biraz daha durayım diyor. O da dışarıda gezinmekten bıkmış, “Hey dışarı çık!” diyor. O içeriye girmiyor.

“—Sen de gir, sen de namazını kıl, sen de tesbihini çek...”

O, içeri girmiyor, çünkü onu Allah içeri sokmuyor. İşin aslı o, nasib etmiyor.

Sana İslâm’ı nasib etmiş, çok şükür, *el-hamdü li’llâhi alâni’meti’l-İslâm... Sana ibadeti, itaati nasib etmiş, el-hamdü lillah* ki yapabiliyorsun. Ötekisi yapamıyor, demek ki bir kabahati var, bir cezası var da ondan yapamıyor.

Hatta denenmiştir, iyi bir insan, beş vakit namazına devam eden bir insan, sabahleyin uyanamaz, camiye gelmez, kaçırdı camiyi. Neden kaçırdı?..

Dikkat etsin, akşam nereye gitti, ne iş yaptı, kiminle neler konuştu dikkat etsin. Bir edepsiz söz söylemiştir, yakışsız söz söylemiştir, Allah’ın hoşuna gitmemiştir.

“—Yâ öyle mi, ben de seni sabahleyin huzuruma çağırıyorum, almıyorum sabahleyin huzuruma!” deyiverir Allah. Onun için, edebe riâyet etmek lâzım! Sen de dikkat edersen, bunun böyle olduğunu anlarsın. Cüneyd-i Bağdâdî Hazretleri de, öyle söylüyor aziz ve muhterem kardeşlerim!

Tabii, bu bilgiler yüksek ihtisas bilgileri... Cüneyd-i Bağdâdî büyük alim, evliyâullahın büyüklerinden, ârif bir kimse... Burada ince şeylerden, derin konulardan bahsediyor.

b. Arif Kimdir?

سَمِعْتُ مُحَمَّدَ بْنَ الْحَسَنِ الْبَغْدَادِيَّ يَقُولُ سَمِعْتُ
الْجُنَيْدَ وَسُئِلَ مِنَ الْعَارِفِ يَقُولُ مَنْ
نَطَقَ عَنْ سِرِّكَ وَأَنْتَ سَاكِتٌ

TS. 157/6 (Semi'tü muhammede'bne'l-
haseni'l-bağdâdiyye, yekül: Semi'tü'l-cüneyd)
Müellif, Muhammed ibn-i Hasen el- Bağdâdî'den
duymuş. Cüneyd-i Bağdâdî'nin şöyle dediğini
naklediyormuş o râvi. (Ve süile) Cüneyd-i
Bağdâdî'ye sormuşlar:

(Meni'l-ârif) “Arif kimdir efendim? Arif
kime denir?” diye. (Yekül) Cüneyd-i Bağdâdî
Hazretleri de şöyle buyurmuş:

(Men nataka an sirrike ve ente sâkit) “Sen
sustuğun halde senin kalbinin derinliğinin
meselelerini sana cevap olarak söyleyendir,
ârif odur.” Yâni, “Gönlünden geçeni bilip de,
gönlünün سوالini cevaplandırandır.” demiş
oluyor. Ârifi öyle tarif etmiş.

Muhterem kardeşlerim, biraz kelimeleri izah
edelim: Arafe, Arapça'da bilmek demek. Ârif,
bilen demek. Ma'rifet, o da bilmek demek
gene, masdar-ı mimi derler ona. İrfân, o da
bilmek demek.

İrfân, ma'rifet bilmek demek, bilene de ârif derler ama, tasavvufta âriflik bir mertebedir.

Tasavvuf'ta mertebeler vardır. Mü'min insan ibadetlerini yapıyor işte, Allah kabul etsin... Namazını kılıyor, orucunu tutuyor; buna âbid derler. İbadet ediyor, o seviyede. İbadetleri yapıyor, âbid. Bu, şeriatı uygulamaya çalışan insan...

İkincisi: Biraz derinleşmiş meseleleri anlamakta, dünyanın faniliğini anlamış, ahiretin kazanılması gerektiğini anlamış; dünyayı boş veriyor, dünyaya meyletmiyor, dünyaya gönül bağlamıyor; ahireti istiyor, ahirete aşkı şevki var... Buna da derler; zâhid, zühd sahibi.

Âbiden biraz daha üstün. Âbid, sadece ibadetlerini yapıyor. Zâhid, artık ahireti daha çok istiyor, öyle dünya menfaatlerine de pek aldırılmıyor.

“—Sana para verelim de şöyle yap!..”

“—Paran senin olsun, ben onu istemiyorum.” diyebiliyor.

“—Sen şöyle yapmazsan mevkî makam vermeyiz!”

“—Yapmazsan yapma! Allah Allah... İstersen yap, istersen yapma! Benim mevkîde makamdan gözüm yok ki...” diyebiliyor.

Ârifin birisi bir kenara oturmuş, vezirin birisi de gelmiş. O hiç istifini bozmuyor, öyle oturuyor. Vezir bakmış, Allah Allah, bu ayağa kalkmadı, selâm çakmadı, eğilmedi... Sinirlenmiş:

“—Sen benim kim olduğumu biliyor musun?” demiş.

“–Bilmiyorum.”

“–Ben vezirim yahu.” demiş.

“–E peki, sonra ne olacaksınız?”

“–Padişahımız müsaade ederse, daha da ilerlerim, belki sadrazam olurum.”

“–E sonra ne olacaksınız?”

İşte birkaç böyle şey sorduktan sonra, soruyor sonra ne olacaksınız, sonra ne olacaksınız...

Demiş:

“–E hiiç”

Ondan ötesi yok. Padişah olacağım diyemez ki, padişah kafasını keser. “Hiiç”

“–Haa, ben şimdiden hiçim.” demiş. Sırtını dayamış, “Ben şimdiden hiçim.” demiş. “Yâni, senin bir şeyler, bir şeyler geçtikten sonra varacağın o noktaya, ben şimdi gelmişim, ben senden yükseğim.” demiş, sırtını gene dayamış.

Zâhid, yâni dünyaya aldırıyor. Vezire aldırıyor.

“–Para vermem!”

“–Vermezsen verme...”

“–Seni yükseltmem!”

“–Yükseltmezsen yükseltme... Ne yapalım?”
Yâni dinini satmıyor, ahireti tercih ediyor.

Şimdi bu devirde, bu devrin insanı, sizin bizim tanıdığımız çevremizden insanlar, günahkârlar... Sorun, neden yapıyor bunu?.. Bir menfaatten yapıyor.

“—Ya bu adam iyi adam, niye susuyor?” İşte başına bir zarar gelmesin diye...

“—Bu adam iyi adam, niye şunu yapmıyor?” İşte yükselemem diye korkuyor da ondan.

“—Bu adam iyi adam, hoş adam ama, niye böyle camiye gelmiyor?”

İşte bilmem şöyle olur, böyle olur, işinden atılır diye.

Öyle patronlar var ki bu gün, işçisine diyor ki:

“—Camiye gidersen, işinden atarım seni!”

O da korkuyor. Öyle müesseseler var ki resmî veya özel, adam dindarlığını saklıyor. Dindar olduğunu söylese, işinden atılacak.

Zâhid ne yapar? Dünyaya aldırılmaz. Ahireti düşünür.

“—Vermezsen verme, ne olursan olsun, ben bildiğim yolda giderim!” der.

Bu daha üstün... Yâni dünya menfaati, dünya sevgisi yolunu çelemiyor. Bu tarikat erbâbıdır demişler. Bu tarikatı da biliyor, uygulamaya çalışıyor.

Üçüncüsü, daha yüksek seviyedeki àrif... Àrif, bilen demek ama, neyi biliyor?.. Ma’rifetullahı biliyor. Allah bilgisini biliyor. Herkes bir şey biliyor. Herkes bir şey biliyor ama, àrif Allah bilgisini biliyor, Allah’ı biliyor. Bu daha yüksek. Zâhid, abidden yüksek; arif, zâhidden yüksek. Çünkü Allah’ı tanımış, tanışmış el- hamdü lillâh.

Bundan da yükseği var mı? Var. Bundan da yükseği aşık... Bildi mi insan, Allah'a yakınlığı, bilgisi, tanınması arttıkça aşkı, muhabbeti artar. O zaman aşık olur. Yunus Emre gibi olur, Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî Hazretleri gibi olur, büyük evliyaullah gibi olur. Allah sevgisi her tarafını kaplar, hiç kimseden korkmaz, her işi Allah rızası için yapar. Bunlar önemli sıralamalar.

İşte “Ârif kimdir?” diye sormuşlar, o da keramet ehlidir demek istiyor yâni. “Sen sormadan gönlündekinin cevabını veren, senin kalbinin derinliklerindeki meseleleri, sen sustuğun halde sana anlatan demek.”

Misal, hayatımızdan misal verelim: Ankara'dan Kastamo- nuya gidiyoruz, yanımızda bir hakim var, temyiz mahkemesi hakimi, bir diyanet müfettişi var, bir ziraat mühendisi var, bir müftü var, bir de ben kardeşiniz varım; beş kişi Kastamonu'ya gidiyoruz. Ara- bayı kullanan arkadaş dedi ki:

“—İlgaz'da Ahmed Efendi var, mübarek bir zâttır, babamın da dostudur, meşayih-i kirâmdandır, şeyhtir, tarikat şeyhidir, ona da uğrayalım!” dedi.

“—İyi olur, elini öperiz, duasını alırız.” dedik.

İlgaz'a uğradık. Ama Ankara'dan Ilgaz'a gelinceye kadar da, otomobilde çeşitli mevzûları, meseleleri konuştuk. Ahmed Efendi merhuma uğradık, elini öptük.

Bizi çok tatlı karşıladı, çok güzel güleç yüzle karşıladı, çok iltifat buyurdu rahmetli... Ve dedi ki:

“–Yemek yemeden bırakmam sizi...”

“–Efendim, zahmet buyurmayın!” dedik.

“–Yok!” dedi, sofrayı kurdu, tatlı tatlı güleç yüzle...

Muhterem kardeşlerim! Biz Ankara’dan Ilgaz’a gelinceye kadar otomobilde neler konuşmuşsak bir bir onlar hakkında, o meseleler hakkında söz söyledi; bir bir hepsini söyledi.

Başka bir misal: Abdülhakim [Arvâsî] Efendi, rahmetli, cennet mekân, Necip Fazıl’ın intisab ettiği şeyh... Allah cümlesine rahmet eylesin... Bayezit Camii’nde vaaz verirmiş, bir kitap takip edermiş böyle benim gibi. Kaldıkları yerden ertesi hafta devam ederlermiş.

Üç kişi, üç meselede üç soru düşünmüşler, birbirlerine söylemişler: Şu, şu, şu meseleler... Beraberce gitmişler.

“–Şu Abdülhakim Efendi’ye evliya diyorlar, eğer evliya ise bizim üç sorumuzu cevaplandırın!” demişler.

Hocaefendi derse oturmuş, kitabı açmış:

“–Ey cemaat-i müslimîn! Geçen hafta falanca yere kadar okumuştuk, bu hafta da şuradan başlamamız lâzım ama, önce üç sorunun cevabını vereyim öyle başlayalım!” demiş.

Tık tık tık, üç sorunun cevabını söylemiş, öyle başlamış.

Ne diyor Cüneyd-i Bağdâdî Efendimiz: Ârif kimdir? “Ârif, senin sırrını, sen konuşmadan –yâni sır demek kalbin derinliği demek, aşağı, derin

mertebesi demek— senin kalbinin, gönlünün içini sana söyleyen demektir. Ârif odur.”

Neden?.. E geçen hafta okuduk ya... Geçen hafta bir hadis-i şerîfini okuduk, Cüneyd-i Bağdâdî'nin rivâyet ettiği bir hadisini okuduk Peygamber Efendimiz'in. Ne buyuruyordu Peygamber Efendimiz:

“—Mü'minin ferasetinden korkun, o Allah'ın nuruyla bakar.”

Allah bir kulunu sevdi mi, onun gören gözü olur, söyleyen dili olur, işiten kulağı olur, tutan eli olur, yürüyen ayağı olur, her şey olağanüstü olur. O zaman minberden, Medine'den İran'a talimat verir, Hazret-i Ömer'in yaptığı gibi. Hazret-i Osman'ın yaptığı gibi, gelen insanın gözünden, yolda gelirken nereye baktığını söyler:

“—Ben senin gözlerinde zina izleri görüyorum.” demiş.

Hazret-i Osman'a bir zât ziyarete geliyor, “—Selâmün aleyküm yâ emîre'l-mü'minîn!” Halife Hazret-i Osman RA, şöyle bir bakıyor:

“—Aleyküm selâm ama, ben senin gözünde günah alâmetleri görüyorum, zina alâmetleri görüyorum.” diyor.

Adam sarsılıyor, diyor ki:

“—Peygamberlik kesilmedi mi yâ emîre'l-mü'minîn?”

Kesildi ama, Peygamber Efendimiz'in mucizeleri vardı; sahabenin, evliyaullahın da kerametleri var... Hazret-i Osman, gözünden yolda gelirken harama baktığını fark ediyor. Göze ne oluyor ki, fark ediyor? Evliya olduğundan, Allah onu anlattırıyor işte.

Bunlar olmuş hadiseler. Bunlar sağlam hadiseler. Böyle şeyler oluyor.

Olduğunu da biz de gördük. Hocamız'dan çok kerametler gördük. Her gün bir sürü keramet görürdük Mehmed Zâhid Hocamız'dan. Her dakikası kerametti. Arkasından gelen insana dönerdi, öyle şey olur mu derdi. O arkasından gelirken bir şey düşünüyor, cevabını verirdi.

Odasından caminin avlusu görünürdü, caminin avlusuna gelmiş, birkaç kişi oturmuş, kendi aralarında konuşuyorlarmış:

“—Şimdi hocanın yanına gireriz, duasını alırız, intisab ederiz. Bizim de mevkîmiz, makamımız ilmimiz var, hoca bize vazife verir...” falan diyormuş, üçü konuşuyormuş şadırvanda.

Hocamız evinden hizmetlisini göndermiş onlara:

“—O şadırvanın orada oturanlar boşuna beklemesinler, içeriye kabul olunmayacaklar, yallah!” diye.

İçeriden haberci göndermiş, o kendi kendilerine, “İçeri gireriz de şöyle yaparız, böyle yaparız!” diye niyetlenenlere: “Onlar boşuna heveslenmesinler, gitsinler, içeriye kabul olunmayacaklar.” diye haber göndermiş içeriden.

Neden?.. Allah bildirince öyle olur. İnsan ârif oldu mu öyle olur, aziz ve muhterem kardeşlerim!

c. Tasavvuf Nedir?

Bir şey daha okuyacağım. Biz çok uzak yollardan geldik bugün de, yetiştik el-hamdü lillah!.. Yâni azmettik, buradaki dersi kesmeyeceğiz, aksatmayacağız diye. Tâ dünyayı dolaştık da öyle geldik, seyyah gibi yâni. Bir şey daha okuyayım:

سَمِعْتُ مُحَمَّدَ بْنَ عَبْدِ اللَّهِ الرَّازِيَّ يَقُولُ سَمِعْتُ
 أَبَا مُحَمَّدٍ الْجَرِيرِيَّ يَقُولُ سَمِعْتُ الْجُنَيْدَ يَقُولُ
 مَا أَخَذْنَا التَّصَوُّفَ عَنِ الْقَيْلِ وَالْقَالِ لَكِنْ عَنِ
 الْجُوعِ وَتَرْكِ الدُّنْيَا وَقَطْعِ الْمَأْلُوفَاتِ
 وَالْمُسْتَحْسَنَاتِ لِأَنَّ التَّصَوُّفَ هُوَ صَفَاءُ الْمُعَامَلَةِ
 مَعَ اللَّهِ تَعَالَى وَأَصْلُهُ التَّعَزُّفُ عَنِ الدُّنْيَا كَمَا قَالَ
 حَارِثُ عَزَفْتُ نَفْسِي عَنِ الدُّنْيَا فَأَشْهَرْتُ لَيْلِي وَ
 أَظْمَأْتُ نَهَارِي

TS. 158/7 (Semi'tü muhammede'bne
 abdi'llâhi'r-râziyye, yekül: Semi'tü ebâ
 muhammedini'l-cerîriyye, yekül: Semi'tü'l-
 cüneyd, yekül) Cüneyd-i Bağdâdî'den Ebû
 Muhammed el-Cerîrî duymuş. Ondan da
 Muhammed ibn-i Abdullah er-Râzî duymuş,
 müellife söylemiş ki, Cüneyd Hazretleri şöyle
 buyurmuş...

Râzi sözünü duyarsınız, onun hakkında bilgi
 vereyim. Râzî demek, Rey şehrine mensub
 demek, Rey şehrinden demek. Keskin ze ile
 yazılır. Rey şehri neresiydi?.. Şimdiki Tahran'dı.
 Tahran var ya İran'ın başşehri, Rey idi eskiden
 onun adı. Rey şehrine mensub olanlara Râzî
 derler. Bunu neden söylüyorum? Bayağı bilgili
 insanlar filan var, Râzî kelimesini tutuyorlar
 dadla yazıyorlar, râdî gibi. Hayır, o radî başka.

Rıza kökünden Arapça. Bu Râzî, Rey şehrine mensub demek, keskin ze ile yazılıyor.

Meşhur Râzîler var. Bir tanesi Fahreddîn er-Râzî. Çok büyük bir tefsir yazmış, ilm-i kelâm mâlumatı kuvvetli olan Tefsir-i Kebîr'i yazmış.

Sonra meşhur bir kimyâger var; Ebû Bekir Muhammed ibn-i Zekeriyâ er-Râzî. O da Avrupalıların bile bildiği bir büyük kimyacı ama, biz bilmeyiz. Avrupalılar bilir, biz bilmeyiz. Biz kendi kıymetlerimizi, kendi alimlerimizi, kendi değerlerimizi bilmeyiz. Avrupalılar bilirse, o zaman sırtırız, bilgiç bilgiç sırtırız, bak onlar biliyor deriz.

Bugünkü gazetelerde vardı: Avrupalının birisi:

“—Bu kökten dincilik müslümanların medâr-ı iftihârıdır.” demiş.

Kim?.. Meşhur Fransız filozofu Jean Paul Sartre. Eksistansiyelizmi ortaya koyan filozof, yâni, mümessil olan filozof.

Adam beğenmiş, elin filozofu, Fransız filozofu Jean Paul Sartre, tutarlı bir şey bu diye beğenmiş; bizimkiler tepeden tırnağa, baştan ayağa, hepsi kökten dinciliğin karşısında.. Yâ insan dindar oldu mu, kökten dinci olur. Bunun saptan dinciliği olur mu?.. Elbette kökten dinci olacak. Hepiniz kökten dinci olmak zorundasınız. Hepimiz kökten dinciyiz. Neden?.. Kökten dincilik olmasa, köksüz dincilikten hiç bir şey olmaz. Köksüz ağaçtan bir şey olmaz.

Köksüz dinci nasıl olur?.. Köksüz dinci bira içer, umursamaz. Köksüz dinci faiz yer, umursamaz,

aldırmaz, omuz silker. Köksüz dinci plaja gider, umursamaz. Hamama gider, bohça çalar; mahkemeye gelir, yalan söyler. Köksüz dinci çünkü. Etrafımızda bir sürü köksüz dinci var. Bıktık yâ! Köksüz dincilerden bıktık, kökten dinci olmak lâzım!..

Jean Paul Sartre onu anlıyor, bizimkiler anlamıyor. Yöneticiler de anlamıyor. Yöneticilerimiz uyuyor mu?..

“–Kalorifer kazanları yanmadı, yöneticilerimiz uyuyor mu acaba? ”

(Uyumayın diye biraz böyle latîfe yapıyorum, yoksa uyursunuz.)

Biz kendi değerlerimizi bilmiyoruz. Kendi büyük şahsiyetlerimizi bilmiyoruz. Gümüşhane şehrine gittik. Gümüşhane’de bir ilmî konferanslar, toplantılar, konuşmalar, program yaptık, bir ilmi toplantı tertitledik.

Niye böyle düşünme düşünme konuşuyorum? Yabancı kelime konuşmamağa karar verdik, yabancı kelime konuştuk mu, yüzbin lira ceza yiyoruz. Sempozyum desem cezayı yiyeceğim, demiyorum. İşte ilmî toplantı filan diye kelime bulmağa çalışıyorum, zorlanıyorum. Yabancı kelime kullanmayacağız, yabancı malı kullanmayacağız, inat edeceğiz bundan sonra... Artık inat bayrağını açtık, evelallah sapasağlam olacağız, yabancı kelime de kullanmayacağız, yabancı mal da kullanmayacağız.

Ağabeyim çanta aramış, üstünde gâvurca yazı bulanmayan çanta bulamamış çantacılar da.

Hepsinde birtakım yazılar.

“—E ben yazısız istiyorum.” demiş.

“—Bulamazsın ağabey, boşuna uğraşma!” demişler. Gömleklerde yazı, tişörtlerde yazı... Eyvah! Tişört dedim, yüzbin gitti. Kolsuz kıyafet... Neyse artık düşüneceğiz.

Gümüşhane’ye gittik, dedik ki:

“—Biz burada ilmî bir toplantı yapacağız, iki gün sürecek. Üniversite hocalarını çağırdık, onlar konuşmalar yapacaklar, ilmî konuşmalar yapacaklar.”

Tabii vali geldi, belediye başkanı geldi, eşrâf ve âyân geldiler filan... Biz toplantıları yaptık, Gümüşhaneliler diyorlar ki:

“—Yâ Allah Allah!.. Demek bizim Gümüşhanemizden böyle bir insan yetişmiş ha!..”

Bilmiyor. Gümüşhaneli Ahmed Ziyâüddin Efendi, ansiklopedilere ismi geçmiş. Eyvah! Ansiklopedi dedim, bahr-ı muhît demem lâzımdı. Oralara ismi geçmiş bir insan. Cümle cihan halkı tanıyor, bizim Gümüşhaneliler Gümüşhane’den böyle bir insanın yetiştiğini bilmiyorlar. Biz, orada toplantıları yaptık, oradan anladılar:

“—Vay... Demek ki, bizim Gümüşhane’den böyle medâr-ı iftihârımız bir büyük zât yetişmiş!” dediler.

Sonra gittik Düzce’ye. Düzce’de Muhammed Zâhid-i Kevserî Hazretleri için, yine böyle bir ilmî toplantı tertitledik iki gün. Yer yerinden oynadı, Düzceliler:

“—Yahu, demek bizim böyle bir alimimiz varmış!” dediler.

Evet ya, sizin böyle bir aliminiz var, cümle cihan halkı biliyor. Malezya’da talebeleri var, Mısır’da talebeleri var, Tunus’ta talebeleri var... Bütün kitaplar hakkında yazı yazıyor. Çok büyük bir alim, yüzünü ağartmış memleketimizin, çok kıymetli eserler yazmış. Bilmiyor.

“—Tamam, biz bundan sonra artık bu zâtı bırakmayız!” dediler.

Biz kendi kıymetlerimizi bilmiyoruz. Benim, üniversitede bir Avrupalı hocam vardı Edebiyat Fakültesinde, Alman. Alman hocam vardı, ders okuturdu bize, derse gelirdi. Nimet-i İslâm kitabını yazan Mehmed Zihni Efendi’nin ismi geçti...

Biz bir şeyleri çözemiyorduk da böyle kitabı okurken, çok derin Arapça konuları çözemiyorduk. Sibeveyh isimli alimin el-Kitâb’ını okuyorduk, Arap dilbilgisi için çok derin bir kitab. Böyle altın yaldızlı, kocaman, muazzam bir eser. Çok kıymetli bir eser. Şimdi bazı yerlerinde takılıyoruz, acaba bu ne demek filan diye...

Rahmetli bizim Nihat Çetin bey, profesör oldu sonradan, o zaman asistandı. Söyleyiveriyor sessiz sessiz, fıs fıs söylüyor. Alman profesör şöyle bakıyor... Alman profesör de yamandı Arapça’yı çok iyi bilirdi, Farsça’yı çok iyi bilirdi, Türkçe’yi çok iyi bilirdi, Osmanlıca’yı bilirdi, İtalyanca bilirdi, Yunanca bilirdi, Latince bilirdi, İspanyolca bilirdi, İngilizce bilirdi, Rusça bilirdi... Öyle adamdı. Bu adamlar öyle yetişiyorlar.

Ondan sonra, söyleyiveriyor bizim asistan, o da şöyle bakıyor:

“—Allah Allah!.. Nereden bildin?”

Sonunda güldü rahmetli Nihat Çetin Bey:

“—Hocam, işte Mehmed Zihni Efendi'nin el-Muktadab diye bir Arapça dilbilgisi kitabı var, orada böyle dipnotlarında bu kitaptan alıntılar, iktibaslar yapmış, oradan okuyorum deyince şöyle doğruldu, Helmuth Ritter isimli profesör, Alman, doğruldu şöyle, dedi ki:

“—Ben bu adama hayranım!”

Kime hayranmış?.. Mehmed Zihni Efendi'ye... Nimet-i İslâm kitabını yazan. Biz mecmuamızda hediye olarak verdik Nimet-i İslâm kitabını, hepimizin kütüphanesinde var. Çok eserleri var, çok kıymetli bir insan. “Ben bu zâta hayranım.” dedi, bir. Tamam, o hayransa biz de iftihar ederiz.

“—Ama, siz kendi kıymetli şahsiyetlerinizin kıymetini bilmiyorsunuz.” dedi, iki.

Bizi azarladı. Ben o zaman anladım. Hakikaten bizde çok kusur var.

Şimdi gittiğim yerde buranın medâr-ı iftihârı kıymetli şahsı kim, onunla ilgili ilmî toplantı yapalım filan diyorum.

Bunlar nereden açıldı?.. Râzî kelimesinden açıldı. Bir Fahreddin-i Râzî var, tefsir yazan... Bir Ebû Bekr-i Râzî var, meşhur Kimyâger... Ama siz de bilmiyorsunuz. Avrupalılar biliyor, oradan açtık lafı.

Kimyanın birçok şeylerini bizim müslümanlar bulmuş, Avrupalılar söylemezlerse bilmiyorsunuz. Fizikte, optik ilminin birçok meselelerini müslümanlar bulmuş, Avrupalılar

söylemese bilmeyeceksiniz. Matematiğin birçok inceliklerini müslümanlar bulmuş, Avrupalılar yazmasa bilmeyeceksiniz. Bizim kitaplarımız yazmıyor çünkü. Bizim okuduğumuz ders kitaplarında, biz bunları saklarız. Bizim maarifimiz, Milli Eğitimimiz bunları saklar. Neden?.. Millet; “Ben neymişim yahu, meğerse ben yüksek bir medeniyete sahipmişim!” der de, kendine gelir diye korkuyor.

Kendine gelmesin, uyuşturucu kullana kullana ölsün... Sarımsağın seyreği makbuldür, seyrelsin bu Türkler... Azalsın dünyada, müslüman kalmasın... Cezayir’de keselim, Bosna’da keselim, Çeçenistan’da keselim, Türkiye’de de afyonla uyutalım; Yunan medeniyetini öğretelim, Yunanlıların tanrılarını öğretelim... Koca tanrılarını varmış Zeus, elinde yıldırımlar bulunurmuş. Ondan sonra şarap tanrısı varmış Baküs, aşk tanrısı varmış Venüs... Ne zırva şeyleri öğrettiler yâ Rabbî! Neleri öğrettiler bir nesli mahvetmek için, bir milleti mahvetmek için... Ama güzel şeyleri öğretmezler.

Avrupalılar kitap yazıyor: “Allah’ın Güneşi Avrupa’nın Üzerinde...” Dr. Sigrid Hunke böyle eser yazmış. Müslümanlar batı ülkelerini ilimle, irfanla nasıl aydınlatmışlar diye kitap yazıyor, biz oradan tercüme ediyoruz. Tercüme olunmasa bilmeyecek bizimkiler. Biz hiç bir şey yapmamışız sanacak. Matematiği bulan, geliştiren bizimkiler. Fiziği bulan, geliştiren bizimkiler. Tıbbı bulan, geliştiren bizimkiler. Aşığı bulan, geliştiren bizimkiler. Avrupalılar söylemezse, çiçek aşısını Edward Jener buldu, kan dolaşımını Harvey buldu, bilmem neyi bilmem ne buldu... Yalan! Onlardan çok evvel müslümanlar buldu.

Amerika'yı kim buldu?.. Herkes Kristof Kolomb der. Kristof Kolomb daha anasının karnından doğmadan evvel, beş asır önce müslümanlar Amerika'ya gittiler. Ama kimse bilmiyor. Neden?.. Öğretilmiyor. Neden?.. Kendi kıymetlerimizi bilmiyoruz. Neden?.. Kendi eserlerimizi okuyacak ilmimiz kalmadı da ondan. Kaç kişi Arapça biliyor? Kaç kişi Osmanlıca biliyor? Kaç kişi dedesinden kendisine kalan kitapları okuyabilir? Kaç kişi dedesinin mektubunu okuyabilir? Yaa, böyle mahvolmuşuz biz.

İyi ki, Fahreddin Râzî'nin adı geçti, hıncımı aldım ben de. Hınç alacağım yerden hıncımı aldım.

Şimdi geelim Cüneyd-i Bağdâdî Hazretleri'nin sözüne. Yorgunum ama, ölmedim daha evvelallah! Ne demiş Cüneyd-i Bağdâdî Efendimiz KS:

مَا أَخَذْنَا التَّصَوُّفَ عَنِ الْقَيْلِ وَالْقَالِ لَا كُنْ عَنِ
الْجُوعِ وَتَرَكَ الدُّنْيَا وَقَطَعَ الْمَأْلُوفَاتِ
وَالْمُسْتَحْسَنَاتِ لِأَنَّ التَّصَوُّفَ هُوَ صَفَاءُ الْمُعَامَلَةِ
مَعَ اللَّهِ تَعَالَى وَأَصْلُهُ التَّعَزُّفُ عَنِ الدُّنْيَا كَمَا قَالَ
حَارِثٌ عَزَفْتُ نَفْسِي عَنِ الدُّنْيَا فَأَسْهَرْتُ لَيْلِي وَ
أَظْمَأْتُ نَهَارِي

(Mâ ehazne't-tasavvufe ani'l-kîl ve'l-kâl; lâkin ani'l-cûi, ve terki'd-dünyâ, ve kat'i'l-me'lûfâti

ve'l-müstahsenât; li-enne't- tasavvufe hüve safâu'l-muâmeleti mea'llâhi teâlâ, ve aslühü't-teazzüfü ani'd-dünyâ, kemâ kâle hârisün: Azefet nefsi ani'd-dünyâ feeshertü leylî ve azma'tü nehârî.)

Cüneyd-i Bağdâdî Efendimiz'in sözlerini sonuna kadar okuduk. Bu söz çok mühim. Ne demiş Cüneyd-i Bağdâdî?.. Cüneyd-i Bağdâdî kim? Tasavvuf alimi, çok büyük alim de; ne demiş:

(Mâ ehazne't-tasavvufe ani'l-kîl ve'l-kâl) “Biz tasavvufu kîl ü kâlden almadık, tasavvufu kîl ü kâlle öğrenmedik. Tasavvufu kitaplardan öğrenmedik. Tasavvufu laf ebelerinden öğrenmedik. Tasavvufu teorisinden öğrenmedik. Eyvah! Teori dedim. Nazariyatından öğrenmedik. (Lâkin ani'l-cûi ve terki'd-dünyâ, ve kat'i'l-me'lûfâti ve'l-müstahsenât) Açlıktan öğrendik, dünyayı terk etmekle öğrendik, alıştığımız şeyleri bırakmakla öğrendik. Herkesin hoşuna gidecek şeyleri terk etmekle öğrendik. Tasavvufu böyle öğrendik biz, uygulamayla öğrendik; yaşaya yaşaya, nefsimize baskı yapa yapa, nefsimizi edblendire edblendire, riyâzatü'n-nefs yapa yapa öğrendik”.

(Li-enne't-tasavvuf hüve safâu'l-muâmeleti mea'llâhi teâlâ) Çünkü tasavvuf, kulun Allah CC Hazretleriyle kulluk muamelesinin sâfî yapılması mesleğidir. Kulluğun tertemiz, saf yapılması mesleğidir.

(Ve aslühü't-teazzüfü ani'd-dünyâ) Kökü de dünyayı terk etmektir. Dünyaya meyletmemektir, dünyadan yüz çevirmektir, oradan kuvveti-

ni alır. (Kemâ kâle hârisün) Nitekim Haris şöyle demiş...” Haris dediği Haris ibn-i Esed el-Muhâsibî, hayatını daha önceki sayfalarda okumuştuk geçtiğimiz derslerde. Haris ibn-i Esed el-Muhâsibî Cüneyd-i Bağdâdî’nin kıymetli hocalarından birisidir. Öyle kıymetli hocalardan yetişmiş Cüneyd-i Bağdâdî Hazretleri.

Ne demiş o mübarek hocası: (Azefet nefsi ani’d-dünyâ) “Nefsim dünyadan yüz çevirdi, (feeshertü leylî) gecelerimi uykusuz geçirdim, (ve azma’tü nehârî) gündüzlerimi susuz...” Yâni ne yapmış? Geceleri uyumamış, ibadet etmiş. Gündüzleri yememiş, içmemiş, oruç tutmuş da, öyle öyle bu yüksek mertebelere çıkmış. Dünyayı terk etmiş, nefsi terk etmiş. (Azefet nefsi ani’d-dünyâ) İnsanın nefsi dünyayı ister, insanın nefsi dünyayı sever, zevki sever, eğlenceyi sever... Nefsi dünyadan yüz çevirmiş. Ne demek? Nefsi adam olmuş, nefsi müslüman olmuş.

Aziz ve muhterem kardeşlerim! Tabii bunun üzerine çok konuşmak lâzım. Çünkü, tasavvufu seviyor bizim milletimiz, halkımız seviyor tasavvufu. Sevmemesi mümkün değil. Büyük alimleri tanımış, Yunus Emre gibi, Mevlânâ gibi, Hacı Bayram-ı Velî gibi, Eşrefoğlu Rûmî gibi, İbrahim Hakkı-yı Erzurûmî gibi... Hepsi deryâ, hepsi mübarek insanlar, hepsi tatlı insanlar. Şekerli, kaymaklı insanlar.

Halkımız sevmiş tasavvufu ama, tasavvufu bilen az... Tasavvufu gerçek mânâsıyla tanıyıp uygulayan az... Derviş çok; sarıklı, cübbeli,

kuşaklı, değnekli, asalı, tesbihli... Ama tasavvufun aslını üstadlardan öğrenmek lâzım!..

Tasavvuf laf değildir, ilm-i kâl değildir, ilm-hâldir. Laf ilmi değildir, hal ilmidir. Lafıyla iyi olmak bir şey değil, hali iyi olacak insanın. Bu da nasıl elde edilir?.. İnsanın kendisini zorlamasıyla elde edilir. Nefsini dizginlemesiyle elde edilir. Riyâzet-i nefis ile elde edilir.

Bakın şimdi jimnastik kelimesini herkes kullanıyor. Bir iki üç dört, bir iki üç dört, jimnastik... Herkes bunu biliyor. Niye jimnastik diyoruz? Bunun aslı idmandı. Biliyorduk, idman dersiydi eski adı. Arapça'sı da, idman da Arapça'dır ama Arapçası'da riyâzattır, riyâzatü'l-beden yâni idman. Vücut hareketleriyle vücudu geliştirmek.

İki çeşit riyâzat vardır:

1. *Riyâzatü'l-beden. Yâni bedeni çalıştırarak kabiliyetlerini geliştirmek. Eğilme, kalkma, kaldırma, vurma, koşma vs... Vücut kuvvetleniyor. Vücut, çalıştıkça kuvvetleniyor. Halter kaldıra kaldıra adam seni ensenden tuttu mu, kaldırmak kolay geliyor. Hop kaldırıyor. Kedi yavrusu kaldırır gibi kaldırıyor. Neden?.. E bu adam halterci. Yâni, riyâzet yapa yapa, bedenî çalışma yapa yapa, bedeni kuvvetleniyor.*

2. *Bir de riyâzatü'n-nefis vardır. Nefsi kuvvetlendirmek, nefsi terbiye etmek, insanın kabiliyetlerini, iradesini kuvvetlendirmek. İşte o da tasavvufu olur. O da nefsi zabt ü rabt altına almak. O da tasavvufu olur.*

O nasıl olacak?.. Oruç tutacaksın, aç kalacaksın, dünyanın zevkini safâsını terk edeceksin, alıştığın şeyleri bırakacaksın...

“—Ben gündüzleri uyku uyumağa alıştım.”
Bırakacaksın.

“—Ben beş tabak yemeği sıyırmadan karnım doymaz, sofradan kalkamam.”

Bırakacaksın. Alıştığın her şey doğru değil ki. Nereden alıştın? Kötü yerlerden alıştın. Bırakacaksın. Alıştıklarını bırakacaksın. (Ve'l-müstahsenât) herkesin beğendiği, hoşlandığı şeyleri bırakacaksın, çalışıp çabalayacaksın, ter dökeneceksin de, öyle iyi söfi olacaksın, öyle iyi derviş olacaksın.

Bu sözü aslında, geçtiğimiz haftalar bir kere daha söylemişti, diyordu ki:

بَابِ كُلِّ عِلْمٍ نَفْسٍ جَلِيلٍ بِبَدْلِ الْمَجْهُودِ

TS. 157/3 (Bâbü külli ilmin nefîsin celîlin bezlü'l-mechûd) “Her nefis ilmin elde edilmesi, elden gelen gayreti sarfetmekle olur.” Burada da aynı şeyi söylüyor.

Dikkat ederseniz, tasavvufun büyük hocası, tasavvufun büyük mümessili, tasavvufun büyük alimi, evliyaların önde gelen isimlerinden olan Cüneyd-i Bağdâdî ne diyor?

“—Kardeşim, çalışacaksın, gayret sarfedeceksin! Boş lafla bu iş olmaz.” diyor.

Hakikaten de olmuyor. Kırk yıl dervişlik yapmış adam, şu kadarcık imtihanı başaramıyor,

geçemiyor. Çünkü nefsini terbiye etmemiş, nefsini yenmeğe çalışmamış, riyâzatü'n-nefs yapmamış, nefsini yenme çalışması yapmamış. Yenemiyor nefsini...

Yuvayı bozuyor, anaya asi geliyor, hocasına küsüyor... Namazı bırakıyor, yoldan çıkıyor, raydan çıkıyor, kamyonu deviriyor... Neden?.. Aslını öğrenmediği için. Çalışacak, dünyayı terk edecek, geceleri uyumayacak, gündüzleri oruç tutacak, ibadet edecek de öyle ârif olacak.

Allah-u Teâlâ Hazretleri bizi sevdiği kul olmağa muvaffak eylesin... İki cihanda aziz ve bahtiyâr eylesin... Cennetiyle, cemâliyle müşerref eylesin, aziz ve sevgili kardeşlerim!..

Fâtiha-i Şerîfe mea'l-besmele!..

Prof. Dr. Mahmud Es'ad COŞAN

15. 06. 1996 - İstanbul

[Bütün TASAVVUF SOHBETLERİ'ne PDF olarak ulaşmak için tıklayınız.](#)

SERVER
Kürsü